مجله علوم پزشکی رازی دوره ۲۹، شماره ۷، مهر ۱۴۰۱ http://rjms.iums.ac.ir

مقاله پژوهشی

رابطه فراشناخت، طرحواره هیجانی و نشخوار فکری با باورهای وسواسی دانش آموزان متوسطه دوره دوم شهر زرند

پریا افشارپور: کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، واحد زرند، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران، (* نویسنده مسئول) Afsharpourparia94@gmail.com

کاظم نعمت اله زاده ماهانی: استادیار، گروه مشاوره، واحد زرند، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: اختلال وسواسی-جبری یکی از ناتوان کننده‌ترین اختلالات است و شرایطی است که در آن، بیمار دارای وسواس‌های فکری و یا وسواس‌های عملی و یا هر دو، می‌باشد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه فراشناخت، طرحواره هیجانی و نشخوار فکری با باورهای وسواسی دانش آموزان متوسطه دوره دوم شهر زرند صورت گرفت.

روش کار: پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوره دوم شهر زرند در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ به تعداد ۱۱۸۳ نفر بود که ۲۹۱ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه فراشناخت انیل و عابدی (۱۹۹۶)، پرسشنامه طرحواره های هیجانی لیهی (۲۰۰۲)، پرسشنامه نشخوار فکری نولن-هوکسما و مورو (۱۹۸۷) و پرسشنامه باورهای وسواسی (OBQ-44) بود. جهت تحلیل و تجزیه داده ها از همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره توسط نرم افزار spss-26 استفاده گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که بین متغیرهای فراشناخت با باورهای وسواسی (r=-۰/۳۰) و نیز بین طرحواره هیجانی با باورهای وسواسی (r=-۰/۲۲) رابطه منفی معناداری در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. همچنین بین متغیرهای نشخوار فکری با باورهای وسواسی (r=۰/۳۸) و طرحواره‌های هیجانی (r=۰/۲۷) رابطه مثبت معنادار و بین نشخوار فکری با فراشناخت (r= -۰/۲۶) رابطه منفی معنادار در سطح ۰/۰۰۱ را نشان داد. همچنین تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای نشخوارفکری، فراشناخت و طرحواره هیجانی، به ترتیب بیشترین نقش را در تبیین باورهای وسواسی دارند.

نتیجه‌گیری: نتایج تاییدکننده رابطه معنادار بین متغیرهای فراشناخت و طرحواره هیجانی با باورهای وسواسی به صورت معکوس و بین متغیرهای نشخوار فکری با باورهای وسواسی رابطه مثبت معنادار است. همچنین متغیرهای فراشناخت، طرحواره هیجانی، نشخوارفکری، قادر به پیشبین معنادار باورهای وسواسی بودند. همچنین مولفه‌های پیشبین تبیین معناداری از باورهای وسواسی ارائه دادند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

کلیدواژه‌ها

فراشناخت،
طرحواره هیجانی،
نشخوار فکری،
باورهای وسواسی،
دانش آموزان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۱۰

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۷/۰۹

شیوه استناد به این مقاله:

Afsharpour P, Nematolhah Zadeh Mahani K. The Relationship between Metacognition, Emotional Schema and Rumination with Obsessive Beliefs of Second Year High School Students in Zarand City. Razi J Med Sci. 2022;29(7): 204-213.

*انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 3.0 صورت گرفته است.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

Razi Journal of Medical Sciences. 2022;29(7):204-213. http://rjms.iums.ac.ir

Original Article

The Relationship between Metacognition, Emotional Schema and Rumination with Obsessive Beliefs of Second Year High School Students in Zarand City

Priya Afsharpour: : Master of Family Counseling, Counseling Department, Zarand Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran. (* Corresponding author) Afsharpourparia94@gmail.com
Kazem Nematolhah Zadeh Mahani: Assistant Professor; Consulting Department, Zarand Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

Abstract

Background & Aims: Obsessive-compulsive disorder is one of the most debilitating disorders and is a condition in which the patient has mental obsessions (thoughts, impulses, or repetitive images that cause anxiety or discomfort) or practical obsessions (behavior of mental actions It is repetitive that the patient feels he must do to reduce psychological pressure and avoid certain events) or both. Obsessions are persistent and inappropriate thoughts or mental images that lead to anxiety and distress. This inappropriate quality of the obsession is often referred to as "self-inconsistent," meaning that the content of the obsession is foreign to the person, is not under their control, and is not the type of thought they expect. However, a person is able to recognize that mental obsessions are the product of his own mind and are not imposed from outside. Current cognitive-behavioral approaches to obsessive-compulsive disorder emphasize the role of ineffective beliefs in creating and perpetuating the disorder. These models assume intrusive thoughts as a cognitive stimulus and negative automatic thoughts and beliefs as a cognitive response. These automatic negative beliefs and thoughts affect a person's emotions and behaviors (compulsions). Theoretically, in obsessive-compulsive disorder, negative evaluations of intrusive and unwanted thoughts have been identified in three areas, which are: the importance of thoughts; Assessments that indicate the presence and meaning of thoughts are threatening or personally important, control thoughts; Assessments that point to the need to control thoughts in order to prevent the consequences of related threatening threats and responsibility; Assessments that indicate if thoughts persist. The person will be responsible for negative events. In addition to negative evaluations, it is thought that basic ineffective beliefs are responsible for negative evaluations and the phenomenon of obsession. Obsessive beliefs are a complex and multifactorial process, and many efforts are made to identify the risk factors in tending to it, including in students who are one of the vulnerable groups. However, a person is able to recognize that obsessive beliefs are the product of his own mind and are not imposed from outside. Therefore, by identifying the components related to this structure, the possibility of more accurate and practical interventions is also provided. Therefore, the present study was conducted with the aim of investigating the relationship between metacognition, emotional schema, and rumination with obsessive beliefs of second year high school students in Zarand city.
Methods: The present study was a correlational descriptive study. The statistical population included all female students of the second year of Zarand in the academic year of 2018-2019, 1183 of which 291 were selected as the final sample using cluster random sampling. The research tools included Enil and Abedi's Metacognition Questionnaire (1996), Leahy's Emotional Schemas Questionnaire (2002), Nolen-Hoeksma and Moro's Rumination Questionnaire (1987) and Obsessive Beliefs Questionnaire (OBQ-44). Pearson's correlation and multivariate regression were used by spss-26 software.
Results: The findings showed that there is a significant negative relationship between metacognitive variables and obsessive beliefs (r=-0.30) and between emotional schema and obsessive beliefs (r=-0.22) at the level of 0.001. Also, there is a significant positive relationship between rumination variables with obsessive beliefs (r=0.38) and emotional schemas (r=0.27)

Keywords
Metacognition, Emotional Schema, Rumination, Obsessive Beliefs, Students

Received: 01/08/2022
Published: 01/10/2022

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

and a significant negative relationship between rumination and metacognition (r=0.26) at the 0.001 level. showed Also, the regression analysis showed that the value of R2 equal to 0.15 indicates that metacognitive variables and emotional schema and rumination jointly predict 16% of obsessive beliefs. According to the beta coefficient and the significance level of the studied variables, rumination, metacognition and emotional schema, respectively, have the greatest role in explaining obsessive beliefs.

Conclusion: The results confirmed the significant relationship between metacognitive variables and emotional schema with obsessive beliefs inversely and showed a significant positive relationship between rumination variables and obsessive beliefs. Also, variables of metacognition, emotional schema, and rumination were able to significantly predict obsessive beliefs. Therefore, it is suggested that the management training of mental rumination and metacognition, along with schema therapy, in order to prevent issues related to obsessive beliefs, especially in teenage students, should be considered important by school and country officials and should be included in their agenda. On the other hand, according to this principle. Parents and education officials should know that injuries and tensions may be formed due to their influence, which should be deeply considered and with a calculated and planned plan through psychological experts and specialists, a path for future investigations can be created.

Conflicts of interest: None
Funding: None

Cite this article as:

Afsharpour P, Nematolhah Zadeh Mahani K. The Relationship between Metacognition, Emotional Schema and Rumination with Obsessive Beliefs of Second Year High School Students in Zarand City. Razi J Med Sci. 2022;29(7): 204-213.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

مقدمه

اختلال وسواسی-جبری یکی از ناتوان کننده ترین اختلالات است و شرایطی است که در آن، بیمار دارای وسواس‌های فکری (افکار، تکانه‌ها یا تصورات تکراری که باعث اضطراب و یا ناراحتی می شوند) و یا وسواس های عملی (رفتارهای اعمال ذهنی تکرار شونده که بیمار احساس می‌کند برای کاهش فشار روانی و اجتناب از برخی رویداد ها باید انجام دهد) و یا هر دو، می‌باشد (۱). وسواس‌های فکری، افکار یا تصاویر ذهنی پایدار و نامناسبی هستند که به اضطراب و پریشانی منجر می‌شوند. این کیفیت نامناسب وسواس اغلب تحت عنوان «خود ناهمخوان» ذکر می‌شود، به این معنی که فرد با محتوای وسواس فکری بیگانه است، آن را تحت کنترل خود نمی‌داند و از نوع اندیشه‌ای نیست که او انتظار دارد. با این حال فرد قادر به تشخیص این نکته است که وسواس‌های فکری، محصول ذهن خود او هستند و از خارج تحمیل نمی‌شوند (۲). رویکردهای شناختی- رفتاری جاری اختلال وسواسی- جبری، بر نقش باورهای ناکارآمد در ایجاد و تداوم اختلال تأکید دارند. این مدل ها، افکار مزاحم را به عنوان محرک شناختی و تفکرات و باورهای اتوماتیک منفی را به عنوان پاسخ شناختی فرض می‌کنند. این باورها و تفکرات اتوماتیک منفی، هیجان‌ها و رفتارهای (اجبارها) شخص را تحت تاثیرقرار می‌دهند. به لحاظ نظری در اختلال وسواسی ـ جبری ارزیابی‌های منفی افکار مزاحم و ناخواسته، در سه حوزه مشخص شده است، که عبارتند از: اهمیت تفکرات؛ ارزیابی هایی که اشاره می‌کنند وجود و معنای تفکرات تهدید برانگیز است یا از نظر شخصی اهمیت دارد، کنترل تفکرات؛ ارزیابی هایی که برضرورت کنترل تفکرات به منظور جلوگیری از پیامدهای تهدید برانگیز مرتبط، اشاره می‌کنند و مسئولیت؛ ارزیابی‌هایی که اشاره می‌کنند اگر تفکرات تداوم یابند. فرد مسؤول حوادث منفی خواهد بود (۳). علاوه بر ارزیابی‌های منفی، تصور می‌شود که باورهای ناکارآمد بنیادی مسؤل ارزیابی منفی و پدیدآیی وسواس هستند (۴). شروع تفکر وسواسی زمانی تهدید برانگیز تجربه می‌شود که باورهای فراشناختی درباره معنای تفکرات راه اندازی شوند. زمانی که این باورها فعال شوند، این ارزیابی را فرا می خوانند که تفکرات خطرناکند، بنابراین منجر به احساس ترس، اضطراب، گناه و ناراحتی می‌گردد (۵). همچنین این احساس‌ها به عنوان نشانه بیشتر برای واقعی بودن خطر مرتبط با افکار مزاحم است. در نتیجه، فرایندهای فراشناختی، راهبردهای خاصی را برای مقابله با تهدید ادراک شده فعال می‌سازند. این راهبردها شامل سرکوبی تفکر، خنثی سازی، وارسی و استدلال نشخوارگرانه است که به افزایش تکرار تفکر یا ازطریق گسترش دامنه نشانه های مرتبط با تفکر، یا از طریق اشتغال با حالت‌های روانی، منجر می‌گردند (۶). تصور بر این است که نه تنها فراشناخت‌ها از عوامل آسیب پذیری کلی در تشویش‌های روانشناختی است، بلکه برای اختلالاتی که با آشفتگی در تنظیم تفکر مشخص می‌شود نیز از عوامل آسیب پذیری محسوب می شوند. مشخص شده است فراشناخت ها در پدیدآیی و تداوم اختلال های در برگیرنده تفکر عود کننده و تشویش برانگیز، نظیراختلال اضطراب تعمیم یافته، اختلال وسواسی- جبری، اختلال استرس پس از سانحه، افسردگی و روان پریشی سهیم‌اند (۷). فراشناخت در اختلال‌های اضطرابی خاص نظیر اختلال وسواسی- جبری مورد بررسی قرار گرفته است. مطالعات با استفاده از نمونه‌های غیر بالینی، دستکاری‌های تجربی و مقایسه گروه بیماران، بین نشانه های اختلال وسواسی- جبری و باورهای فراشناختی رابطه‌ای نشان داده است. بیماران اختلال وسواسی- جبری با باورهای منفی درباره نگرانی مشخص می شوند که این باورها با شدت وسواسی مرتبط بوده و نیاز بالا به کنترل تفکرات را ایجاد می‌کند (۸). از طرفی اینکه افراد در برابر هیجان‌های خود چگونه پاسخ دهند، به طرحواره‌های هیجانی آن‌ها بستگی دارد. طرحوارۀ هیجانی به معنی هرگونه تعبیر، ارزیابی و تمایل به عمل گفته می‌شود که افراد هنگام مواجهه با هیجان های مختلف آن ها را به کار می‌گیرند (۹). در ارتباط با وسواس، راهبردها و طرحواره‌های هیجانی منفی مانند نیاز به کنترل و اجتناب به شیوۀ شناختی-رفتاری، نگرانی بیمارگونه و حساسیت به اضطراب دیده شده است که در تشدید علائم وسواس نقش مهمی را ایفا می‌کنند (۱۰). آنچه که در زمینۀ ارتباط بین باورهای وسواسی با طرحواره‌های هیجانی در دسترس است، حاکی از این است که افراد وسواسی در مواجهه با

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

رو یداد های منفی ز ندگی از جم له هی جا نات خود، طرحوارهای ناســـازگار مانند بازداری هیجانی، انزوای اجتماعی و شـــرم اســـتفاده می‌کنند (۱۱). افراد دارای باورهای ناکارآمد وســـواســـی، درگیر افکار ســـرزنش و مسـئولیت در مورد آسـیب‌های اتفاق افتاده برای خود و دیگران هســـتند. رویکردهای شـــناختی- رفتاری جاری اختلال وســـواس- اجباری بر نقش باورهای ناکارآمد در ایجاد و تداوم اختلال تاکید دارند (۱۲). این مدل ها، افکار مزاحم را به عنوان محرک شـــناختی و تفکرات و باورهای اتوماتیک منفی را به عنوان پاســـخ شـــناختی فرض می‌نمایند. این باورها و تفکرات اتوماتیک منفی، هیجان‌ها و رفتارهای (اجبارهای) شـــخص را تحت تاثیر قرار می‌دهند. علائم وسواسی هم به نشخوار فکری اسناد داده شده ا ست. بنابراین با توجه به مطالب ذکر شده و آسـیب پذیری دانش آموزان نسـبت به اختلال باورهای وســـواســـی پژوهش حاضـــر با هدف بررســـی رابطه فراشناخت، طرحواره هیجانی و نشخوار فکری با باورهای وسـواسـی دانش آموزان متوسـطه دوره دوم شـهر زرند انجام شـــد و با توجه به بررســـی های به عمل آمده در پژوهش‌های گذشـــته این متغیرها در یک مدل گنجانده نشده است.

روش کار

تحقیق حاضـر یک پژوهش نظری اسـت و طرح آن از نوع تو صیفی– همبستگی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش، شـــامل کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوســـطه دوره دوم شهر زرند در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ به تعداد ۱۱۸۳ نفر بود. حجم نمونه با توجه به جدول مورگان ۲۹۱ نفر در نظر گرفته شد و روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی خوشه ای بدین صورت که ابتدا از میان مدارس دخترانه مقطع متوسـطه دوره دوم شـهر زرند، سـه مدرسـه به صـورت نمونه گیری تصـادفی سـاده و در مرحله بعد از میان دانش آموزان این سه مدرسه تعداد ۲۹۱ نفر دوباره به صورت تصادفی ساده انتخاب گردید. ملاک‌های ورود به پژوهش شـامل؛ جنسـیت دختر، تحصـیل در دوره متو سطه، اعلام ر ضایت آگاهانه بود. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز شـامل؛ عدم تمایل به همکاری و مخدوش بودن پرســـشـــنامه‌ها بود. همچنین ابزارگردآوری داده های تحقیق در ادامه آورده شده است:

پر سشنامه فرا شناخت: تو سط انیل و عابدی (۱۶) تدوین شـــد و تفکر ســـطوح بالاتر یا م هارت های فراشناختی را جهت کسب اطلاعاتی در مورد مهارت‌های لازم برای حـل یـک تکلیف پیچیـده (توانـایی تفکر سیستماتیک دانش آموزان در مورد یک تمرین) ارزیابی می‌کند. این آزمون دارای ۲۰ عبارت و چهار زیرمقیاس آگاهی فراشـناختی (۱، ۵، ۹، ۱۳،۱۷) راهبرد شـناختی (۳، ۷، ۱۸ ، ۱۴، ۱۰، ۶، ۲) خود بازبینی (۲۰، ۱۶، ۱۲، ۸، ۴) برنامه ریزی (۱۹ ، ۱۵، ۱۱) اسـت که بر اسـاس مق یاس چ هار در جه‌ای لیکرت (۱ تا ۴) نمره گذاری می‌شـود و دامنه نمره ۸۰-۲۰ قرار دارد. اعتبار به روش ضـریب همسـانی درونی و آلفای کرونباخ برای کل ابزار ۰/۹۱ و برای خرده مقیاس ها از ۰/۸۲ تا ۰/۸۷ گزارش شده ا ست. در مطالعه حا ضر نیز ضرایب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس، ۰/۸۴ و خرده مقیاس‌های آن ۰/۸۰ تا ۰/۸۹ به دست آمد.

پر سشنامه طرحواره های هیجانی: تو سط لیهی بر مبنای مدل طرحواره‌های هیجانی خود تهیه شده ا ست. دارای ۵۰ گویه اسـت که با اسـتفاده از یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت نمره‌گذاری می شود. ن سخه فار سی این مقیاس توسط خانزاده و همکاران تهیه و اعتباریابی شده ا ست. نتایج حا صل از تحلیل عامل اکت شافی ن شان داد که از ۱۶ عامل ا ستخراج شده از این مقیاس، ۱۲ عامل با طرحواره‌های هیجانی لیهی هماهنگ هستند (نشخوار ذهنی گناه، ابراز احساسات، غیرقابل کنترل بودن، تأیید طلبی از دیگران، قابل درک بودن، سـرزنش، تلاش برای منطقی بودن، دیدگاه ساده انگارانه ن سبت به هیجانات، ارزش های والاتر، پذیرش هیجانات، توافق). ۳ عامل به خاطر بارگزاری تنها یک گویه حذف شـدند و یک عامل جدید به نام خودآگاهی هیجانی به مقیاس اضـافه شـد. سـرانجام تعداد گویه‌ها بر اسـاس فرهنگ ایرانی به ۳۷ مورد کاهش یافت. همبستگی درونی بالای گویه‌ها مؤید روایی سـازه این مقیاس اسـت. پایایی این مقیاس از طریق روش بازآز مایی در فاصـله دو هفته برای کل مقیاس ۰/۷۸ و برای زیرمقیاس‌ها در دامنه‌ای بین ۰/۵۶

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

تا ۰/۷۱ است؛ همچنین ضریب همسانی درونی مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۲و برای زیرمقیاس‌ها در دامنه‌ای از ۰/۵۹تا ۰/۷۳ به دست آمد. در مطالعه حاضر نیز آلفای کرونباخ برای کل مقیاس، ۰/۷۹ و خرده مقیاس‌های آن ۰/۷۷ تا ۰/۸۲ به دست آمد.

پرسشنامه نشخوار فکری: این پرسشنامه توسط نولن-هوکسما و مورو جهت ارزیابی نشخوار فکری ساخته شده است. ۲۲ ماده دارد که ماده‌های آن روی یک مقیاس ۴ نقطه‌ای از ۱ (تقریباً هرگز) تا ۴ (تقریباً همیشه) نمره‌گذاری می شود. این پرسشنامه در ایران توسط منصوری مورد بررسی قرار گرفته است و روایی آن مورد تایید قرار گرفته است. نمره‌ی کل نشخوار فکری از طریق جمع ماده‌ها محاسبه می‌شود. شواهد مربوط به روایی محتوا در اختیار اساتید و کارشناسان مربوطه قرار گرفته و معتبر شناخته شده است. با استفاده از آلفای کرونباخ دامنه‌ای از ۰/۷۷ تا ۰/۹۲ نشان داده شده است که نشان دهنده‌ی پایایی درونی بالای آن است و همبستگی درون طبقه‌ای آن با پنج بار اندازه گیری (همبستگی ۰/۸۵) نیز بالا بوده است. همچنین همبستگی بازآزمایی برای مدت بیشتر از ۱۲ ماه، ۰/۶۸ گزارش شده و در بررسی اولیه نیز آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۰ گزارش شده است. در مطالعه حاضر نیز آلفای کرونباخ برای کل مقیاس، ۰/۸۸ به دست آمد.

پرسشنامه باورهای وسواسی: ابزاری است ۴۴ سؤالی که به وسیله گروه کاری دریافت‌های شناختی وسواس اجبار در سال ۱۹۹۷ برای بررسی باورهای ناکارآمد در زمینه وسواس اجبار ساخته شد. شمس و همکاران آن را به فارسی ترجمه و تحلیل عاملی کردند. در نتیجه شامل ۵ خرده مقیاس «کمال طلبی و قطعیت»، «احساس مسئولیت و ارزیابی خطر و تهدید»، «اهمیت و کنترل افکار»، «انجام کامل امور» و «عامل عام» است. پاسخ‌ها در یک طیف لیکرت بصورت «۳-» خیلی زیاد مخالف، «صفر» نظری ندارم و «۳+» خیلی زیاد موافق نمره‌گذاری می‌شود. نمره‌ی بالا بیانگر سطوح بیشتر باورهای وسواسی در آن زمینه است. از مجموع نمره‌های خرده مقیاس ها نمره کلی باورهای وسواسی به دست می آید؛ نقطه برش نمره ۵ است. شمس و همکاران پایایی مقیاس را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ و پایایی آزمون بازآزمون را در دو مقطع زمانی ۱۵ و ۳۰ روز ۰/۸۷ گزارش کرده‌اند. همبستگی بین خرده مقیاس ها دامنه‌ای از ۰/۲۷ تا ۰/۵۲ را نشان داد. همبستگی بین خرده مقیاس‌ها و مجموعه سؤالات بین ۰/۶۱ تا ۰/۸۷ بود. همچنین اعتبار همگرا در باره این پرسشنامه بااستفاده از پرسشنامه وسواس جبری مادزلی، ۰/۴۹ به دست آمد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۴ مشاهده شد.

یافته‌ها

نتایج حاصل از اطلاعات دموگرافیک نشان داد که از ۲۹۱ نفر شرکت کننده در این مطالعه ۱۲۶ نفر (۴۳ درصد) در پایه تحصیلی دهم، ۱۱۲ نفر (۳۹ درصد) در پایه یازدهم و ۵۳ نفر (۱۸ درصد) در پایه دوازدهم حضور داشتند. بیشترین فراوانی مربوط به پایه دهم با ۱۲۶ مورد بود. از نظر میزان تحصیلات مادران زیر دیپلم ۳۵ نفر (۱۲ درصد)، بیشترین افراد ۱۴۵ نفر دیپلم و فوق دیپلم (۴۹/۸۲ در صد)، ۱۰۰ نفر لیسانس (۳۴/۳۳ درصد) و نفر فوق و ۱۱ نفر دکتری (۳/۷۸ درصد) کمترین فراوانی را داشتند. با توجه به جدول شماره ۱ میانگین عوامل فراشناخت، طرحواره هیجانی، نشخوارفکری و باورهای وسواسی گزارش گردیده است. مقدار ضریب چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها بین منفی ۲ و مثبت ۲ قرار گرفته است. لذا تخطی از توزیع نرمال در بین داده‌ها دیده نمی‌شود.

در ادامه نتایج آزمون همبستگی در جدول ۲ نشان داد که سطح معناداری آزمون همبستگی بین تمامی متغیرهای پژوهش کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده است. لذا اینگونه برداشت می‌شود که ارتباطی بین تمامی متغیرهای مورد مطالعه همبستگی مثبت و مستقیم و معناداری وجود دارد. همانگونه که در جدول (۲) گزارش شده ضریب پیرسون بین متغیرهای فراشناخت با باورهای وسواسی (r= -۰/۳۰) و نیز بین طرحواره هیجانی با باورهای وسواسی (r= -۰/۲۲) رابطه منفی معناداری در سطح ۰/۰۰۱ وجود دارد. همچنین بین

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

متغیرهای نشخوار فکری با باورهای وسواسی (r=۰/۳۸) و طرحواره‌های هیجانی (r=۰/۲۷) رابطه مثبت معنادار و بین نشخوار فکری با فراشناخت (r= -۰/۲۶) رابطه منفی معنادار در سطح ۰/۰۰۱ را نشان داد. در ادامه نتایج تحلیل رگرسیون متغیرهای فراشناخت، طرحواره هیجانی، نشخوارفکری، بر متغیر ملاک (باورهای وسواسی) گزارش شده است

جدول (۳) نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیره پیش‌بینی باورهای وسواسی بر اساس مولفه‌های فراشناخت، طرحواره هیجانی، نشخوار فکری را نشان می‌دهد. با توجه به سطح معناداری مقدار F به‌دست‌آمده می‌توان گفت بین فراشناخت، طرحواره هیجانی و نشخوارفکری با باورهای وسواسی رابطه معناداری وجود دارد، در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۱ مورد تائید قرار می‌گیرد. همچنین مقدار R^2 معادل ۰/۱۵ بیانگر آن است که متغیرهای فراشناخت و طرحواره هیجانی و نشخوار فکری، به طور توأم ۱۶ درصد باورهای وسواسی را پیش بینی می‌کنند. نقش هر یک از مولفه‌های پیش‌بین به ترتیب بالاترین میزان پیش‌بینی باورهای وسواسی در ادامه گزارش شده است. با توجه به ضریب بتای و سطح معناداری متغیر های مورد بررسی نشخوارفکری، فراشناخت و طرحواره هیجانی، به ترتیب

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

عامل	M	SD	کشیدگی	چولگی	حداقل	حداکثر
فراشناخت	۵۸/۵۶	۴/۱۷	۰/۹۰۲	-۰/۱۷۸	۳۰	۶۷
طرحواره هیجانی	۱۶۳/۴۸	۸/۲۱	-۰/۱۶۳	-۰/۰۱۰	۹۹	۱۸۳
نشخوارفکری	۴۸/۶۱	۲/۲۰	-۰/۰۴	-۰/۲۸۵	۳۵	۶۲
باورهای وسواسی	۷/۷۰	۱/۱۴	-۰/۰۸۷	-۰/۲۸۵	۵	۱۱

جدول ۲- ماتریس ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

عامل	۱	۲	۳	۴
۱. باورهای وسواسی	۱			
۲. فراشناخت	-۰/۳۰	۱		
۳. طرحواره هیجانی	*-۰/۲۲	*-۰/۲۹	۱	
۴. نشخوار فکری	*۰/۳۸	*-۰/۲۶	*۰/۲۷	۱

جدول ۳- تحلیل رگرسیون چندگانه متغیرهای فراشناخت، طرحواره هیجانی، نشخوار فکری، بر اساس باورهای وسواسی

منابع	مجموع مجذور مربعات	df	میانگین مجموع مجذور مربعات	واریانس	p	ضریب همبستگی چند متغیره	ضریب تعیین
رگرسیون	۱۲۸۷/۳۲	۳	۴۲۹/۱۱	۱۷/۷۴	۰/۰۰۱	۰/۴۰	۰/۱۶
قیمانده	۶۹۴۱/۱۱	۲۸۷	۲۴/۱۹				
کل	۸۲۲۸/۴۳	۲۹۰					

جدول ٤- ضرایب رگرسیون و سطح معناداری متغیرهای پیش‌بین

متغیر	ضرایب غیراستاندارد شده		ضرایب استانداردشده بتا	T	Sig
	ضریب بتا	خطای استاندار			
مقدار ثابت a	۸/۳۳	۵/۹۹	---	۱۸/۳۹	۰/۰۰۰
نشخوار فکری	۰/۳۱	۰/۲۶	۰/۲۲	۴/۵۵	۰/۰۰۳
فراشناخت	-۰/۲۱	۰/۲۹	-۰/۱۹	-۴/۰۱	۰/۰۰۷
طرحواره هیجانی	-۰/۱۹	۰/۳۰	-۰/۱۷	-۳/۴۷	۰/۰۰۹

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

بیشترین نقش را در تبیین باورهای وسواسی دارند (جدول ۴).

بحث

نتایج پژوهش حاضر بیانگر آن بود که بین فراشناخت با باورهای وسواسی رابطه منفی و معکوس معناداری وجود دارد. به نحوی که با افزایش فراشناخت، باورهای وسواسی کاهش می‌یابد و بالعکس. نتایج پژوهش حاضر همسو با یافته‌های شارما (Sharma) و همکاران (۱۱) و فیولت (Fiolet) و همکاران (۱۵) بود. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت وسواس‌های فکری، افکار یا تصاویر ذهنی پایدار و نامناسبی هستند که به اضطراب و پریشانی منجر می شوند. این کیفیت نامناسب و سواس اغلب تحت عنوان «خود ناهمخوان» ذکر می‌شود، به این معنی که فرد با محتوای وسواس فکری بیگانه است، آن را تحت کنترل خود نمی‌داند و از نوع اندیشه‌ای نیست که او انتظار دارد. اصطلاح فراشناخت، دانش فرد درباره فرایندهای شناختی خود و چگونگی استفاده بهینه از آنها برای رسیدن به هدف های یادگیری است. مهارت‌های فراشناختی نقش مهمی در انواع فعالیت‌های شناختی از جمله رد و بدل کردن اطلاعات بصورت کلامی، ترغیب کلامی، درک و فهم مطالب خوانده شده، نوشتن، فراگیری زبان، ادراک، توجه، حافظه، حل مسئله، شناخت اجتماعی، اشکال مختلف خود آموزی و کنترل خود بازی می‌کند. به عبارت دیگر فراشناخت، دانش یا آگاهی فرد از نظام شناختی خود است. در واقع می توان نتیجه گرفت که فراشناخت مثبت یعنی توانایی کنترل و شناخت فرد می تواند با افکار مزاحم و تکرار شونده رابطه منفی داشته باشد. بنابراین بین فراشناخت با باورهای وسواسی رابطه وجود دارد، تایید می‌شود (۱۴).

همچنین نتایج مطالعه حاضر نشان داد که بین طرحواره هیجانی با باورهای وسواسی رابطه منفی و معکوس معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج تحقیق دهیمن (Dhiman) و همکاران (۲) و چیلاماکوری (Chilamakuri) و همکاران (۳) همسو بود. در واقع می‌توان اینگونه مطرح نمود که افراد در برابر هیجان‌های خود چگونه پاسخ دهند، به طرحواره‌های هیجانی آن‌ها بستگی دارد. طرحوارۀ هیجانی به معنی هرگونه تعبیر، ارزیابی و تمایل به عمل گفته می‌شود که افراد هنگام مواجهه با هیجان‌های مختلف آنها را به کار می گیرند. از طرفی اینکه افراد در برابر هیجان های خود چگونه پاسخ دهند، به طرحواره‌های هیجانی آن‌ها بستگی دارد. طرحوارۀ هیجانی به معنی هرگونه تعبیر، ارزیابی و تمایل به عمل گفته می‌شود که افراد هنگام مواجهه با هیجان های مختلف آنها را به کار می‌گیرند. بنابراین از آنجایی که طرحواره های هیجانی مثبت و توانایی کنترل و مدیریت هیجانات با وسواس رابطه معکوس دارد، می توان گفت که بین طرحواره هیجانی با باورهای وسواسی رابطه وجود دارد (۱۰).

از سویی نتایج بیانگر آن بود که متغیرهای نشخوارفکری با باورهای وسواسی رابطه مستقیم و معناداری را دارد. بنابراین می‌توان گفت که بین نشخوار فکری با باورهای وسواسی رابطه مثبت معناداری وجود دارد. این نتایج همسو با یافته های هوی (Hui) و همکاران (۵) و والش (Walsh) و همکاران (۶) بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت باورهای وسواسی، یکی از اختلالات رفتاری ناتوان کننده است که با افکار مزاحم تکراری و ناخواسته، فرد را به انجام اعمال اجباری و بیهوده و همچنین فرو بردن در اعماق افکار ناراحت کننده وادار می‌کند. نشخوار فکری به طبقه‌ای کامل از افکار اشاره می‌کند که تمایل به تکرار دارند. از دیدگاه آن‌ها نشخوار فکری مجموعه ای از افکار آگاهانه معرفی می‌نمایند که حول یک موضوع مهم می‌گردد و حتی در صورت غیبت تقاضاهای محیطی فوری و ضروری این افکار پدیدار می‌شوند. محیط بیرونی با ارائه نشانه‌هایی ممکن است موجب حفظ این افکار شود اما در عین حال حفظ این افکار و ادامه آن وابسته به نشانه‌های محیطی نیست (۱۱).

همچنین در راستای بررسی نقش پیشبینی باورهای وسواسی بر اساس فراشناخت، طرحواره هیجانی و نشخوارفکری با دانش آموزان بیانگر ارتباط این مولفه‌ها باهم بوده و از سویی نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای نشخوارفکری، فراشناخت و طرحواره

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

هیجانی، به ترتیب بیشترین نقش را در تبیین باورهای وسواسی دارند. در این راستا می‌توان گفت وسواس متشکل از فکر، احساس، اندیشه یا حسی تکراری و مزاحم. برخلاف وسواس که یک فرایند ذهنی است، اجبار نوعی رفتار است. طرحواره ها شیوه‌هایی هستند که افراد هیجانات خود را تجربه می‌کنند و باوریست که آن‌ها به مجرد برانگیخته شدن هیجانات ناخوشایند در مورد طرح مناسب برای اقدام یا چگونگی عمل کردن در هنگام برانگیخته شدن هیجانات ناخوشایند در ذهن دارند، این طرحواره ها می‌توانند راه خوبی برای کنترل افکار منفی باشند (۹). نشخوار فکری مجموعه‌ای از افکار منفعلانه هستند که جنبه تکراری دارند، بر علل و نتایج علائم متمرکزند و مانع حل مسئله سازگارانه شده و به افزایش افکار منفی می‌انجامند. فراشناخت، تفکر درباره تفکر یا توانایی ما در تشخیص دانسته‌ها و ندانسته‌های خویش دانست و هدف آن افزایش قدرت تجزیه و تحلیل، منظم و هماهنگ کردن مجموعه فرایندها در انسان می‌باشد و این امر در نظام آموزشی از اهمیت بسزایی برخوردار است. فراشناخت دانش یا فعالیت شناختی است که به هر جنبه‌ای از هر اقدام یا عمل شناختی نظم می‌بخشد و آن فراشناخت نامیده شده، زیرا مفهوم اصلی آن « شناخت درباره شناخت» است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که به دلیل این که نشخوار فکری یکی از علائم مهم وسواس است با باورهای وسواسی بیشترین رابطه را دارد (۱۵).

نتیجه‌گیری

نتایج تایید کننده رابطه معنادار بین متغیر های فراشناخت و طرحواره هیجانی با باورهای وسواسی به صورت معکوس و بین متغیرهای نشخوار فکری با باورهای وسواسی رابطه مثبت معنادار را نشان داد. همچنین متغیر های فراشناخت، طرحواره هیجانی، نشخوارفکری، قادر به پیشبین معنادار باورهای وسواسی بودند. بنابراین پیشنهاد می‌گردد آموزش مدیریت نشخوار ذهنی و فراشناخت در کنار طرحواره درمانی در راستای پیشگیری از مسائل مربوط به باورهای وسواسی بویژه در دانش‌آموزان نوجوان، از طرف مسئولین مدارس و کشور مهم تلقی شود و در دستور کار آنان قرار گیرد. از سویی با توجه به این اصل والدین و مسئولین آموزش و پرورش باید بدانند که آسیب ها و تنش ها از تأثیر آنها ممکن است شکل بگیرد که باید عمیقاً چاره اندیشی گردد و با یک طرح حساب شده و برنامه‌ریزی شده از طریق کارشناسان و متخصصان روانشناسی بتوان رهگشایی برای تحقیقات آتی ایجاد گردد.

محدودیت‌ها: پژوهش حاضر مانند اکثر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی همراه بوده که شناخت آن‌ها جهت انجام پژوهش‌های بعدی و تلاش برای کاهش یا رفع این محدودیت‌ها منطقی به نظر می‌رسد. پژوهش حاضر بر روی دانش آموزان دختر اجرا شد، بنابراین در تعمیم یافته‌های آن به دانش‌آموزان پسر جانب احتیاط رعایت شود. عدم آشنایی بسیاری از نوجوانان با پژوهش و امور تحقیقات که با جلسه توجیهی این مساله مدیریت گردید. استفاده صرف از پرسشنامه‌های خودگزارش‌دهی مخصوصاً برای ارزیابی باورهای وسواسی و طرحواره‌های هیجانی از جمله محدودیت‌ها بود. لذا پیشنهاد می‌گردد بررسی موضوع تحقیق در سایر مناطق کشور به دلیل وجود شرایط فرهنگی و قومی گوناگون به منظور بررسی و مقایسه نتایج تحقیقات با یکدیگر انجام گردد

پیشنهادها: استفاده از روش‌های کیفی جمع‌آوری اطلاعات همچون مصاحبه برای مشخص شدن میزان باورهای وسواسی و نوع طرحواره‌های هیجانی به عنوان روش مکمل پرسشنامه‌های خودگزارش‌دهی پیشنهاد می‌گردد. همچنین با توجه به رابطه منفی نشخوار ذهنی و باورهای وسواسی با فراشناخت در دانش‌آموزان، پیشنهاد می شود برای کاهش افکار وسواسی در آن‌ها، زمینه لازم جهت آموزش‌ها و مشاوره در حوزه فراشناخت و تعدیل نشخوارهای ذهنی توسط روانشناسان و مشاوران مدارس توجه و به آموزش‌های مبتنی بر این حوزه مجهز شوند.

References

1. Farajzadeh A, Dehghanizadeh M, Maroufizadeh S, Amini M, Shamili A. Predictors of mental health among parents of children with cerebral palsy during

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]

the COVID-19 pandemic in Iran: A web-based cross-sectional study. Res Dev Disabil. 2021;112:103890.

2. Dhiman S, Sahu PK, Reed WR, Ganesh GS, Goyal RK, Jain S. Impact of COVID-19 outbreak on mental health and perceived strain among caregivers tending children with special needs. Res Dev Disabil. 2020;107:103790.

3. Chilamakuri R, Agarwal S. COVID-19: Characteristics and Therapeutics. Cells. 2021;10(2):206.

4. Sharma A, Ahmad Farouk I, Lal SK. COVID-19: A Review on the Novel Coronavirus Disease Evolution, Transmission, Detection, Control and Prevention. Viruses. 2021;13(2):202.

5. Hui DS, Zumla A, Tang JW. Lethal zoonotic coronavirus infections of humans - comparative phylogenetics, epidemiology, transmission, and clinical features of coronavirus disease 2019, The Middle East respiratory syndrome and severe acute respiratory syndrome. Curr Opin Pulm Med. 2021;27(3):146-154.

6. Walsh K. E-learning for medical education: reflections of learners on patients. Ulster Med J. 2018;87(1):46-48.

7. Imran M, Yasmeen R. SARS-CoV2 Outbreak: Emergence, transmission and clinical features of human coronaviruses. J Ayub Med Coll Abbottabad. 2020;32(4):S710-S713.

8. Bell BS, Federman JE. E-Learning in postsecondary education. Future Child. 2013;23(1):165-85.

9. Fitzgerald DA, Scott KM, Ryan MS. Blended and e-learning in pediatric education: harnessing lessons learned from the COVID-19 pandemic. Eur J Pediatr. 2022;181(2):447-452.

10. Shinohara E, Ohashi Y, Hada A, Usui Y. Effects of 1-day e-learning education on perinatal psychological support skills among midwives and perinatal healthcare workers in Japan: a randomised controlled study. BMC Psychol. 2022;10(1):133.

11. Sharma P, Rani MU. Effect of Digital Nutrition Education Intervention on the Nutritional Knowledge Levels of Information Technology Professionals. Ecol Food Nutr. 2016;55(5):442-55.

12. Lewis KO, Cidon MJ, Seto TL, Chen H, Mahan JD. Leveraging e-learning in medical education. Curr Probl Pediatr Adolesc Health Care. 2014;44(6):150-63.

13. Morente L, Morales-Asencio JM, Veredas FJ. Effectiveness of an e-learning tool for education on pressure ulcer evaluation. J Clin Nurs. 2014;23(13-14):2043-52.

14. Isaacs AN, Nisly S, Walton A. Student-generated e-learning for clinical education. Clin Teach. 2017;14(2):129-133.

15. Fiolet T, Kherabi Y, MacDonald CJ, Ghosn J, Peiffer-Smadja N. Comparing COVID-19 vaccines for their characteristics, efficacy and effectiveness against SARS-CoV-2 and variants of concern: a narrative review. Clin Microbiol Infect. 2022;28(2):202-221.

[Downloaded from rjms.iums.ac.ir on 2026-11-19]